

פרק ה' חנוך לנער

"צעיר השוקד על התורה, מלבב אותי
וצודד את נפשי, וזכרונו ממלא את
כל עולמי, ונפשי קשורה בו בעבותות
אהבה בל ינתקו" (קוב"א ח"א סי' י"ד).

אחד יוצא להוראה

"חובתינו לקבוע חינוך מיוחד לאלף שנכנסין למקרא שאחד מהם
יוצא להוראה", כותב רבינו (קוב"א ח"א סי' ס"א).

מספר הרב שלמה לורנץ: לראשונה ביקרתי אצל החזו"א בתחילת
שנת ת"ש, כשהגרח"ז פינקל הביא אותי אליו. הצגתי אז בפניו שאלה בנושא
דרך הלימוד: בדעתי עלה שמן הדין היה שנסווג את תלמידי הישיבות, ונכון
כל אחד מהם אל הישיבה המתאימה לכישוריו. ישנם בחורים שלפי מידת
כשרונותיהם אינם מסוגלים להגיע ללמדנות מובהקת. אלו, אם ילמדו
בישיבות הליטאיות – אין סיכוי שיצאו מהם גדולי תורה מובהקים, ראשי
ישיבות או מרביצי תורה, ובלאו הכי הם יהפכו, בסופו של דבר,
לבעלי-בתים. ואם-כן אלה שלא נתברכו בכשרונות מיוחדים – בוודאי לא
יצליחו להגיע לאותו "אחד מאלף" היוצא להוראה, ועדיף, איפוא, לכוונם
מלכתחילה לישיבות מסוג זה שלפחות יצאו מהם בעלי בתים חשובים
היודעים ללמוד דף גמרא והלכות על בורין?

את הצעתי נימקתי בכך, שאם בכל זאת אותם שלא ניהונו בכשרונות
גדולים ילמדו בדרך הלימוד של הישיבות הליטאיות, יתכן מאד שהם
יתבלבלו בלימודיהם, ולא ישאר בידם גם החלק השני – 'בעל בית' שיודע
ללמוד – שהוא, בוודאי, דבר גדול, ומנסיוני ראיתי שמן הישיבות שבהן
למדו בדרך הפשט, יצאו 'בעלי בתים' ת"ח חשובים שתורתם היתה עיקר
ומלאכתם עראי. בהונגריה היו 'בעלי בתים' שהשכימו ללמוד בשעה שלוש

לפנות בוקר, וגם אח"כ הקדישו חלק גדול מהיום ללימוד התורה. והם, אמנם ידעו היטב גמרא רש"י ותוספות, וגם הרבה הלכות. אם כן, הרי זה בגדר של "חנוך לנער על פי דרכו", והיות שארץ ישראל הפכה לכרכא דכולה ביה, האם כדאי לנצל זאת לתועלתם של הצעירים? – שאלתי.

החזר"א דחה את הדברים מכל וכל. לא יתכן דבר שכזה – אמר. אנחנו צריכים לדאוג שכל אחד יהיה גדול בתורה – מיוחד. עלינו לתת לכל אחד ואחד את האפשרות להיות 'הגדול' בתורה. ולפי שיטתך מנחים אנו מלכתחילה את זה שאינו כשרוני להיות בעל-בית, אמנם בעל-בית טוב שיעשה את תורתו לקבע – אבל אין לנו רשות לעשות כן, כי אנו מצווים לנסות לעשות אותו לגדול מיוחד.

על הטענה שלא כל אחד מסוגל לכך, שכן כדי להיות גדול בתורה צריך להיות מחונן בכשרונות, השיב לי שני דברים נפלאים. אני מצטט את לשונו בדיוק: – "אבל יכול להיות שאדם בלי כשרונות, סתום לגמרי, עד שהוא הולך ומגיע לפינה של הרחוב ומסתובב לרחוב השני, והנה נפתחים לפניו כל הכשרונות וכל המעיינות, והוא נהפך להיות לבעל כשרון עצום!" החזר"א המשיך וסיפר לי על אחד מגדולי התורה, שלא היה כשרוני בצעירותו, עד כדי כך היה קשה הבנה – אמר, שעוד בהיותו בגיל י"ח ביקש ממני לבאר לו פשט ברש"י שאומר: "כל תיבה שהצריכה הכתוב למ"ד בתחילתה הטיל הכתוב ה' בסופה", כגון מצרים מצרימה, ושאל: הלא תיבת מצרים אינה מתחלת בלמ"ד?... כלום יתכן – שאל בפנים שוחקות – חוסר כשרון ואטימות יותר גדולה מזה? אבל האיש הזה הפך לאחד מגדולי התורה! (בקשתי ממנו שיגלה לי מיהו אותו גדול, שכן יש בזה עידוד גדול לאלו המפקקים בכוחם ואינם מאמינים שיגיעו אי-פעם לדרגה של גדול בתורה, ואם ישמעו שאדם מסויים, שהיה כמותם ואף פחות מהם, נעשה לבסוף לגדול מפורסם, הרי שהדבר מאד יעודד אותם. רבינו חשב והרהר הרבה. עד שהפטיר: אף על פי כן, מסקנתי שאין כדאי לגלות מי הוא. יתכן שעצם הידיעה תפגע בו. גם כאשר חזרתי, לאחר כשנתיים או שלוש, וביקשתי שיגלה לי – הוא סירב, ואמר שעכשיו כבר אי אפשר לגלות, כי אותו גדול בתורה כבר איננו בחיים).

דבר שני אמר: כדי לזכות להיות גדול בתורה, הדבר תלוי לא פחות מבכשרונות, גם בבכיות של הסבתא ובתפילותיה על הנכד...

שעה ארוכה האריך רבינו בשיחה עמי כדי להוציא ממני את הדעה ש"ו הפירוש ב"חנוך לנער על פי דרכו" הוא למנוע את האפשרות להיות גדול בתורה מאלה שנראה שאינם מוכשרים לכך. צריך לדאוג שלכל אחד תהיה האפשרות להיות אותו "אחד מאלף", למרות שהדבר, לכאורה, בלתי אפשרי (מתוך "דגלנו" חשון תש"נ).

אחד דיבר עם רבינו והציע לפניו שמעוניין הוא לייסד ישיבה לבחורים חלשים. והגיב החזו"א בחומרה: "אין פשוטים - הדמעות של האמהות והסבתות מועילות שאין פשוטים". (מהגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א).

אמר רבינו: לא כולם מסוגלים להגיע לדרגה שיהיה להם "איידעלע הבנה" (הבנה עדינה בתורה), וגם אלו לפי דרגתם, צריך לדאוג להם באופן כזה שיהיה להם טעם בלימוד שעל ידי כך ירצו להמשיך בכך תמיד. ולדוגמא: ישיבת וולאז'ין יצאו ממנה כל מיני לומדים. היו שהיה להם טעם בגמרא ומהרש"א, אחרים היה להם טעם בדבר אחר, אבל לכולם היתה שייכות ללימוד התורה גם אם לא כולם הגיעו לדרגה שיהיה להם הבנה עדינה בתורה, ויש מקום לכל אחד (מהגר"ר יחיאל צוקרוב שליט"א).

בשנת תש"י הוקם בגבעת ישיבת פוניבז', "בית העילויים", מתרומת הנדבן ר' יעקב גזונדהייט ז"ל, בית שנועד מלכתחילה לשמש אכסניא לקבוצת בחורים מצטיינים בתנאי נוחות מיוחדים, ואולם אח"כ חזר בו הרב זצ"ל מתכנית זו, והבנין הפך לאגף רגיל בפנימיית הישיבה. גם מרן החזו"א היה מרוצה מביטול התכנית. הגרב"ד פוברסקי שליט"א מוסר ששמע מרבינו כמה טעמים לשלילה: א'. שלא לשנות בין הבנים. ב'. לא כך לומדים תורה (היינו בדרך יוהרא וקבלת פרס). "טעם נוסף", הוסיף החזו"א, "כמוס עמדי ואין לגלותו!" (ס' הרב מפוניבז' ח"ג עמ' מ"א)¹.

1. בהקדמה לספר "הוד צבי" להגרצ"י אדלשטיין זצ"ל (אב"ד שומיאץ ורמת השרון), כותבים בניו הגאונים שליט"א: רוב זמנו הקדיש אבינו ללמוד אתנו, ולא סמך בזה על אחרים, והיה לומד אתנו רוב היום. לא היה לנו זמן של 'בין הזמנים', ולא היה לנו יום פנוי מתלמוד תורה. ככה למד אתנו שנים רבות, ויהי הדבר לפלא בעיני גדולים ורבים אשר ראו כן תמהו על כוחו הגדול לחנך נערים לתורה מבלי שיהיו במסגרת ישיבה...